

Criza Covid-19 și viitorul economiei circulare

**Victoria IORDACHI, dr., conf. cerc.
Secția Cercetări financiare și monetare
Institutul Național de Cercetări Economice**

Acest studiu a fost elaborat în cadrul Programului de Stat 20.80009.0807.22 Dezvoltarea mecanismului de formare a economiei circulare în Republica Moldova

Criza Covid-19 lovește dur toate sectoarele economiei naționale. Cererea de materii prime strategice, de asemenea, suferă în urma scăderilor drastice, fiind afectate, îndeosebi, țările în curs de dezvoltare care își bazează economiile pe exploatarea resurselor naturale. Totodată, *în urma creșterii conexiunilor dintre diferite industrii la nivel internațional, această criză*

pandemică generează consecințe umane și economice dezastruoase, expunând economia globală la o varietate de riscuri. Procesele complexe de producere utilizează componente care provin din diferite colțuri ale lumii. Deși, la nivel industrial există alternative de aprovizionare, nu este deloc simplu sau ieftin de a înlocui un producător de componente, sau de a reajusta o activitate industrială.

În acest context, *o izbucnire a unei epidemii, care conduce la aplicarea unor măsuri dure de carantină, poate stopa, pentru un timp, circuite de producere importante, blocând întreaga activitate economică și generând pierderi mari. Iar pentru companii mici care operează la marje de profit minime și având un grad de îndatorare ridicat, o astfel de situație poate deveni fatală.*

Fondul Monetar Internațional anticipează un risc sporit al falimentelor și disponibilizări masive pe întreg glob, iar potrivit Organizației Internaționale a Muncii, *peste 25 de milioane de oameni ar putea deveni șomeri, înregistrând pierderi a veniturilor din muncă de aproximativ 3,4 trilioane de dolari până la sfârșitul anului 2020 și, astfel, aruncând peste 35 milioane de oameni în prăpastia sărăciei.*

Biroul de Monitorizare și Avertizare Globală (GPMB), reprezentat de un grup

independent format din 15 experți internaționali, fiind convocat de către Banca Mondială și de Organizația Mondială a Sănătății, a elaborat un **raport „O lume în pericol”** în septembrie 2019, în care relatează despre o „*gripă de mare impact*” ce urmează să lovească planeta, admitând că *autoritățile, la nivel global, sunt „strigător la cer de nepregătite”* și, astfel, au tras un serios semnal de alarmă.¹

În raport se menționează o pandemie a unui virus necunoscut până în prezent, ce va lovi planeta și va crea panică, va destabiliza siguranța națională și va genera o criză economică. Autorii avertizează că guvernele nu vor putea face față acestei crize, iar măsurile de precauție luate până în acel moment sunt insuficiente.

Se mai face referire la schimbările climatice severe, la urbanismul de junglă, toate la un loc amplificând pandemia.

O pandemie globală de așa proporții va genera o catastrofă, va face prăpăd, va crea instabilitate și incertitudine. Omenirea nu e pregătită pentru așa o situație, se arată în raportul grupului.

GPMB recomandă să fie economisite, dar și investite fonduri mari în diverse simulări. Eforturile autorităților ar trebui dublate de investițiile private, iar Organizația Națiunilor Unite ar trebui să întreprindă mai multe măsuri pentru coordonarea acestor eforturi.

Toate economiile ar trebui să se pregătească „pentru ce e mai rău”, pe când grupurile de state G7, G20 și G77 ar trebui să dea exemplu pentru toată lumea.

¹ Global Preparedness Monitoring Board. A world at risk. Annual report on global preparedness for health emergencies. Septembrie 2019. https://www.gandul.ro/wp-content/uploads/2020/03/GPMB_annualreport_2019.pdf

*Criza Covid-19 ne va face să regândim globalizarea așa cum o cunoaștem. Până acum, ca să-și reducă costurile și să rămână competitive, companiile erau nevoite să-și mute procesele de producere pe teritorii care ofereau avantaje economice și fiscale. Totuși, acest lucru a generat o serie de efecte negative, inclusiv creșterea amprentei de carbon a produselor, contribuind la **majorarea impactului activităților antropice asupra mediului înconjurător, totodată la dezindustrializarea unor țări, generând o supra-dependență de capacitatea industrială a anumitor zone geografice.***

Iar această exagerare a supra-dependenței a demonstrat fragilitatea extremă a majorității țărilor de pe glob.

Prima lecție pe care am învățat-o cu toții din criza coronavirusului: este foarte riscant să depindă o economie de capacitatea industrială a altor țări, în mod deosebit de aporturi și produse strategice pentru sănătate, industrii productive de care este legată funcționarea de bază a statului.

Legăturile comerciale care produc produsele din epoca modernă, de la computere la aeronave, implică atât de multe persoane care coordonează un număr atât de mare de procese, încât o industrie doar locală este de neimaginat. Dar, coronavirusul nu respectă hotarele, necesitând coordonare internațională, proces ce este facilitat de infrastructura globalizării. Dar, pe măsură ce panica se intensifică, contururile globalizării devin tot mai pale. Aceasta nu înseamnă, în niciun caz, renunțare la globalizare, însă multe procese trebuie regândite.

Înainte de apariția pandemiei generate de Covid-19, planeta se confrunta cu o altă mare criză în lupta împotriva schimbărilor climatice, una care, deși apare într-un ritm mai lent, poate avea efecte economice, sociale și de mediu mai grave decât actuala pandemie.

Economia circulară, astfel, este poziționată drept cel mai eficient instrument în eforturile comune de a stopa creșterea temperaturii cu mai mult de 1,5 ° C. Aceste obiective au fost stabilite prin **Convenția-cadru a Organizației Națiunilor Unite privind schimbările climatice (CCONUSC) – acordul internațional pentru abordarea provocării climatice²**.

Guvernele multor țări au făcut pași enormi în promovarea dezvoltării unei economii circulare pe teritoriile lor, iar organizațiile internaționale precum **Fundația Ellen MacArthur, Forumul Mondial al Economiei Circulare, ONU**, dar și multe alte organizații la nivel global, selectând circularitatea în cadrul celor

17 Obiective de Dezvoltare Durabilă (ODD).

La 11 decembrie 2019, Comisia Europeană a prezentat **Comunicarea sa privind Pactul verde european**, având ca obiectiv transformarea UE într-o economie modernă, competitivă și eficientă din punctul de vedere al utilizării resurselor³.

Astfel, noul document strategic își propune ca până în 2050 țările UE să devină neutre din punctul de vedere al impactului asupra climei. Pentru a atinge acest obiectiv, a fost propusă o **Lege europeană a climei⁴** care ar transforma acest angajament politic în obligație juridică și ar impulsiona investițiile. Astfel, UE va oferi sprijin financiar și asistență tehnică pentru a ajuta cetățenii, businessul, dar și regiunile cele mai afectate în vederea tranziției la economia verde. **Drept suport, s-a planificat mobilizarea a cel puțin 100 de miliarde EUR în perioada 2021-2027 în regiunile cele mai afectate, pentru a asigura implementarea Mecanismului pentru o tranziție justă.**

²CE. 2018. Planeta noastră viitorul nostru. https://ec.europa.eu/clima/sites/clima/files/youth/docs/youth_magazine_ro.pdf

³ Pactul verde european. https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/european-green-deal_ro

⁴ https://ec.europa.eu/clima/policies/eu-climate-action/law_ro

Dar în aceste condiții pandemice, în care economiile sunt masiv afectate, iar unele voci califică această stare drept cea mai mare criză din ultimul secol, va fi posibil de a onora angajamentele pentru promovarea în continuare a economiei circulare? Se cer luate măsuri excepționale și o finanțare la nivel mondial, pentru a putea combate acest virus nefast. Totodată, apelul pentru un model economic mai rezistent, circular și cu emisii reduse de carbon, care a reușit să obțină anterior sprijinul unui număr tot mai mare de afaceri și guverne, pare, în aceste condiții, mai relevant decât oricând. Astfel, *Comisia Europeană consideră că se pot îmbina cele două urgențe - relansarea economiei și transformarea acesteia pentru a încetini schimbările climatice.*

La inițiativa Ministrului pentru Climă și Energie din Danemarca, Dan Jørgensen, mai multe state (Italia, Spania, Olanda, Portugalia, Suedia, Austria, Danemarca, Finlanda, Letonia, Luxemburg, Franța, Germania, Grecia, Slovacia, Irlanda, Slovenia și Malta) au semnat o scrisoare prin care *cer Uniunii Europene un program amplu de transformare economică și socială ca răspuns la criza Covid-19 și la recesiunea economică care rezultă din ea.*

Astfel, semnatarii solicită ca acest program de recuperare să integreze tranziția energetică verde și transformarea digitală și semnaleză faptul că majorarea investițiilor în sectoare precum energie regenerabilă, recuperarea biodiversității, mobilitate durabilă, eficiență energetică, cercetare și inovare, dar și economie circulară sunt esențiale. În scrisoare este subliniat faptul că *implementarea Pactului Verde European și creșterea țintelor climatice pentru 2030 trebuie accelerate pentru a transforma Europa într-o economie sustenabilă și neutră din punct de vedere climatic*⁵. Mai mult, se invocă importanța stringentă pentru menținerea și consolidarea instrumentelor de reglementare ale UE, precum Schema de comercializare a certificatelor de emisii de gaze cu efect de seră, standardele de mediu și politicile sectoriale; eficientizarea lor în procesul de reducere a emisiilor

⁵ Un Pact verde pentru un viitor sustenabil al Uniunii Europene. <https://www.greenpeace.org/romania/articol/2835/un-pact-verde-pentru-un-viitor-sustenabil-al-uniunii-europene/>

în cel mai eficient mod, asigurând, totodată, mediului european de afaceri un parcurs viabil spre o economie verde și circulară.

Țările UE trebuie să se asigure că redresarea economică post-criză de la coronavirus se adaptează la provocările din Pactul Verde European, astfel, instaurând economia circulară ca noul model de creștere economică, care va permite crearea de noi companii și proiecte, generarea de noi locuri de muncă, asigurând combaterea schimbărilor climatice.

Președintele CE, Ursula von der Leyen menționează:

„Pactul Verde European reprezintă o agendă de transformare a economiei noastre pentru a o face mai competitivă și pentru a ne îmbunătăți calitatea vieții. Acum o vom folosi și ca motor pentru redresare. Folosind Pactul Verde European ca busolă, putem transforma criza acestei pandemii într-o oportunitate de a ne reconstrui diferit

economiile și de a le face mai rezistente. Pentru a lăsa, de asemenea, un loc mai bun pentru copiii noștri. Cu o revenire ecologică, vom ieși din criză mai puternici și mai sănătoși”⁶.

Siegfried Mureșan, deputat european, menționează că noul Buget multianual al Uniunii Europene 2021 – 2027 trebuie să fie apt să finanțeze simultan toate prioritățile europene, totodată, să cuprindă suficiente fonduri pentru ca, pe viitor, să fie implementate măsuri de redresare economică post-criză COVID-19.

Totodată, domnul Siegfried Mureșan propune crearea unei rezerve din noul buget, care va putea fi folosită și pe viitor, în cazul în care o nouă criză neprevăzută va apărea. Astfel, Comisia Europeană a propus finanțarea Pactului Ecologic European cuplând Fondul European al Tranziției Juste cu fonduri alocate Politicii de Coeziune.

⁶ Pactul verde european și revenirea din criza Covid-19.

https://www.rri.ro/ro_ro/pactul_verde_european_si_revenirea_din_criz_a_covid_19-2616969

„Noul buget european trebuie, de asemenea, să fie principalul instrument pentru a susține Pactul Ecologic European și obiectivele sale. Schimbările climatice nu au devenit mai puțin îngrijorătoare acum, o dată cu declanșarea crizei COVID-19. Combaterea schimbării climatice nu trebuie să fie o misiune sezonieră, temporară, de gestionat doar când nu avem nicio criză. Trebuie să fie o misiune permanentă. Iar succesul Pactului Ecologic European depinde de finanțarea lui. Dacă îl finanțăm adecvat, vom reuși să atingem obiectivele propuse și vom putea ajuta oamenii, întreprinderile și regiunile care vor avea costuri în acest proces de adaptare. Dacă, însă, impunem statelor membre obiective ambițioase de mediu, dar nu le alocăm și suficiente resurse, atunci acest pact va fi un eșec”⁷.

Fondul European al Tranziției Juste este primul și cel mai important pilon al Pactului Ecologic European și al tranziției spre o economie verde. Scopul acestui fond este de a susține financiar, cu fonduri europene nerambursabile, oamenii, întreprinderile și regiunile care vor avea cele mai mari cheltuieli în tranziția spre o economie verde.

Astfel, în contextul finanțării Pactului Ecologic European, Comisia Europeană a propus ca acest fond să aibă o alocare de 7,5 miliarde de euro în viitorul Buget multianual al Uniunii Europene 2021 – 2027. Comisia Europeană a propus, totodată, ca fiecare euro investit din Fondul Tranziției Juste să fie completat cu minimum 1,5 euro din fondurile europene structurale și de coeziune. Astfel, pe lângă cele 7,5 miliarde de euro alocate special în viitorul Buget multianual al

⁷ Siegfried Muresan, Care trebuie să fie prioritățile bugetului UE după criza COVID-19?

<http://www.contributors.ro/administratie/care-trebuie-sa-fie-priorita%c8%9bile-bugetului-ue-dupa-criza-covid-19/>

UE pentru Fondul Tranziției Juste, vor fi transferate minimum 11,25 de miliarde de euro din fondurile europene alocate Politicii de Coeziune către obiectivele Pactului Ecologic European.

Deoarece pandemia ne obligă să ne adaptăm viața cotidiană la un regim la care nu ne-am fi imaginat până în prezent, aceasta, totodată, provoacă autoritățile să găsească noi soluții pentru regândirea modelelor de dezvoltare economică. *Deși nu există nicio îndoială că abordarea consecințelor asupra sănătății publice este prioritară, recuperarea altor sectoare, dar, în același timp, care țin cont de principiile circularității, la fel, este importantă.*

O singură îngrijorare rămâne: Vor putea fi îndeplinite obiectivele ambițioase ale Comisiei Europene în următorii ani, când economia globală va trebui să facă față consecințelor acestei crize pandemice? Vedem că chiar și în această perioadă dificilă, instituțiile europene și-au confirmat angajamentul ferm față de obiectivele pe termen lung stipulate în Pactul Ecologic European. Cu siguranță, va fi nevoie de regândirea și reproiectarea completă a sistemelor esențiale - modul în care producem și utilizăm energia, producem și consumăm alimente, producem și reutilizăm deșeurile... Va fi nevoie de multă răbdare, dar și implicare civică.

O singură cale de a construi o economie durabilă este prin asigurarea unui proces de tranziție echitabil din punct de vedere socio-economic, care este proiectat și implementat pe termen lung. În plus, *investițiile care vor fi făcute pentru a atenua impactul economic al acestei crize ar trebui să fie, și pot fi, aliniate pe deplin la obiectivele CE de durabilitate pe termen lung.*

Trebuia să apară afurisitul de Covid, ca oamenii, guvernele și businessul să conștientizeze adevăratele preocupări ale planetei și să-și unească eforturile pentru a lua o poziție de susținere a mediului nostru înconjurător. Ne aflăm într-un moment unic în care putem să luăm măsurile decisive, de care avem nevoie pentru a lansa economia mondială pe calea sustenabilității, pentru a supraviețui din resursele proprii. A venit timpul să extindem și să accelerăm acest proces, să ne gândim cum să protejăm și să conservăm în beneficiul generațiilor viitoare.

A venit timpul...